

VARSTVO NAVADNE ČIGRE NA HRVAŠKEM

// Miloš Martinović, prevod: Damijan Denac

NAVADNA ČIGRA
(*Sterna hirundo*) na
gnezdu z jajci
foto: Maciej Szymanski

Eden perećih problemov na Hrvaškem je odhod mladih v tujino, od koder se praviloma nikoli ne vrnejo. Čigre so svetovni popotniki in na svojih poteh vidijo in doživijo marsikaj. Morda bi se naši mladi, ko razmišljajo o odhodu iz domovine, lahko zgledovali po čigrah, ki se, ne glede na vse, kar doživljajo na svojih daljnih poteh, vsako leto vračajo k nam. In to kljub izkušnjam, da se tudi tukaj ne cedita med in mleko.

Navadna čigra (*Sterna hirundo*) gnezdi na Hrvaškem in v Sloveniji v dveh povsem različnih tipih življenjskih okolij – morskih in rečnih. Skupaj v obeh državah gnezdi 500–1000 parov. Od teh je približno 400 celinskih, rečnih gnezdičk, medtem ko druge gnezdi po otočkih in drugih območjih vzdolž jadranske obale. Morska in celinska populacija večinoma doživljata različne grožnje. Te, ki gnezdi po hrvaških otokih, v glavnem ogroža plenilstvo s strani galebov, na otokih pa podgan, ki jih je tja s čolni nehote zanesel človek. Jajca in mladiči morskih ptic, med njimi tudi čiger, so poleti najlaže dostopen vir hrane za te glodavce. Gre za problem, prisoten po vseh svetovnih morjih, kjer podgane ogrožajo in celo iztrebljajo populacije morskih ptic. Njegov obseg je tako velik, da ponekod vlade in naravovarstvene organizacije vlagajo ogromno sredstev v projekte iztrebljanja teh tujerodnih glodavcev, da bi rešili domorodne vrste. Dodatno grožnjo morskim populacijam navadne čigre predstavljajo ljudje. Valovi neredko nanosijo na otočke in obale veliko raznoraznega v morje odvrženega odpadla, večinoma plastiko. Te smeti čigram zavzamejo mesta za gnezdenje, mladiči pa se vanje redno

Edino, kar lahko dolgoročno in trajno pomaga celinskim čigram, je vračanje rečnih strug v naravno stanje.

zapletajo in poginjajo. Dodatna nevarnost so turisti, ki se med gnezdenjem izkrcujejo na odročne otočke, ne zavedajoč ali meneč se, da na njih gnezdi čigre. Ker so jajca ali mladiči nevpadljivih barv, jih turisti med uživanjem dopusta večinoma ne opazijo in pohodijo. Zato je treba biti pri obiskovanju teh otokov in obal previden in obziren do narave.

Mladič na gnezdu
foto: Tomica Rubinić

AKUMULACIJA Ptujsko jezero in urejen tok reke
foto: **Tilen Basle**

Celinske, rečne populacije navadne čigre se srečujejo s podobnimi problemi – ob plenilstvu tudi z ljudmi, ki med gnezdenjem s psi zahajajo na prodišča. Največja grožnja celinskim populacijam pa je vseeno povsem drugačna in se je proti njej boriti mnogo težje – gre za regulacije rek.

tako za namakanje (pogosteje v preteklosti) kot za pridobivanje električne energije (pogosteje v zadnjem času). Človek ima tudi od nekdaj potrebo, da »ureja« rečno strugo – odstranjuje priobalno vegetacijo, z betoniranjem in oblaganjem brežin utrjuje nasipe in jih spreminja v t. i. protipoplavne zgradbe. Vse to vpliva na naravni tok in prodonosnost rek, ki sicer ustvarjajo prodišča in gole prodnate otoke, idealne za rečne gnezdilke. Čigre so denimo še do nedavnega redno gnezdile na takšnih naravnih prodiščih na Savi pri Hruščici, nedaleč od Zagreba. Vendar lahko zaradi naglih izpustov velikih količin vode iz savskih akumulacij v Sloveniji, prav tako pa zaradi dramatično »urejene« (skrajšanega in usmerjenega toka) struge Save pri Zagrebu, ki je regulirana brez naravnih meandrov in poplavnega območja, vodostaj Save čez noč naraste za tri metre. Ni treba posebej poudarjati, da takšen vodni val nemudoma poplavi vsa prodišča in otočke, s seboj pa odnese jajca in nemočne mladiče. Tisti redki otočki, ki jim kljub temu uspe ostati na suhem, pa se hitro zarastejo in so spet neprimerni za gnezdenje čiger, ki potrebujejo goli prod. Čigram in drugim vrstam prodnih bivaljšč razmere dodatno otežuje še izkopavanje proda. Prod je zelo priljubljen gradbeni material, ki ga poleg čiger in malega deževnika (*Charadrius dubius*) radi uporabljajo tudi ljudje. Zato je izkopavanje proda neredko nezakonito početje, s katerim poglobljajo reko in iz nje odstranjujejo gradivo, s katerim se ustvarjajo prodišča. Iz vseh teh razlogov čigre na Savi pri Hruščici zadnja leta gnezdiijo

MALA ČIGRA
(*Sternula albifrons*)
foto: **Bojan Bratož**

LJUDJE IN NJIHOVE CIVILIZACIJSKE POTREBE

Ljudje so se skozi zgodovino naučili krotiti velike in divje reke ter jih izkoriščati za lastne potrebe. Z izgradnjo jezov na rekah so nastala velika akumulacijska jezera, čigar vodo človek uporablja

vse redkeje. Edino preostalo naravno gnezdišče čigre na celinskem delu Hrvaške, ki je hkrati tudi edini preostali in nedotaknjeni del velike reke na Hrvaškem, je Drava tik za sotočjem z Muro. Tam na naravnih prodiščih gnezdi 50 parov čiger, med njimi tudi še redkejša mala čigra (*Sternula albifrons*).

Žal pa je tudi ta poslednji kotiček rečne divjine in še nedotaknjene narave ogrožen z dvema novima načrtovanima hidroelektrarnama – HE Molve 1 in 2. Ti bi gorvodno od jezua potopili velik del naravne struge reke, dolvodno pa povsem spremenili rečni režim – sunkoviti vodni valovi bi tudi tukaj odnesli vse pred seboj.

ŠE JE UPANJE

Da vseeno ne bi bilo vse tako črno, dejavnosti človeka na eni strani res uničujejo naravna gnezdišča na rekah, po drugi strani pa omogočajo nastanek novih in nepričakovanih bivališč. Takšen primer so umetni otoki na umetnih akumulacijah in gramoznicah. Tistim, ki se borimo za ohranjanje narave, je uspelo ustvariti nekaj takšnih bivališč oz. jih vzdržujemo, da so primerna za gnezdenje čiger. Primeri takih območij so denimo jezero Rakitje pri Zagrebu, kjer vsako leto gnezdi sto parov, otoki na Ptujskem jezeru, kjer gnezdi 100–200 parov, in otok na Ormoškem jezeru, za katerega skrbi organizacija Biom, na katerem gnezdi 60 parov čiger. Tega leta smo nedaleč od naselja Rugvica ob veliki podpori lokalnega ribiškega društva Veteran 91 izdelali in namestili umetni splav za gnezdenje čiger na jezeru Siromaja 2, dodatna novost pa je še en otok na novi akumulaciji pri Brežicah.

Problemov pa tudi na umetnih bivališčih ne manjka. Otoki so večji del leta nad vodo in se hitro zaraščajo. Iz leta v leto zato skupaj s prostovoljci obiskujemo te otoke, kjer kosimo ter pulimo travo, žagamo in sekamo vrbe in vzdržujemo življenjski prostor tak, da bi v čim boljšem stanju pričakal

čigre ob vrnitvi iz Afrike. Otok na Ormoškem jezeru denimo redno obiskuje vidra, ki čigram upleni jajca in mladiče. To so vse problemi, ki jih na različne načine skušamo rešiti v okviru SI-HR projekta ČIGRA, financiranega iz evropskih sredstev za regionalni razvoj.

Čeprav se trudimo, da bi čigram omogočili nadomestna bivališča v zameno za tista, ki smo jim jih odvzeli, ne smemo pozabiti, da je vse to odvisno od naše dobre volje, časa in sredstev, ki pa so vedno omejeni. Kot takšni ti otočki in splavi niso trajne rešitve za uničeno naravno stanje. Edino, kar lahko dolgoročno in trajno pomaga celinskim čigram, je vračanje rečnih strug v naravno stanje. To pa se bo zgodilo šele takrat, ko bodo ljudje končno dojeli, da bodo mnogo bolj srečni in brezskrbni, ko se bodo naučili živeti v skladu z naravo brez potrebe, da jo kontrolirajo, izkoriščajo in obvladujejo.

MILOŠ MARTINOVIĆ je diplomirani ekolog iz Zagreba. Večno ljubezen do narave je že kot študent namenil pticam. Znanje je »brusil« s prostovoljstvom in delom v Društvu študentov biologije BIUS in v društvu BIOM, danes pa je zaposlen na Inštitutu za ornitologijo na Hrvaški akademiji znanosti in umetnosti HAZU. Poleg čiger in prizadevanj za ohranjanje narave ga najbolj veseli izobraževanje. Prav tako poskuša najti čas tudi za bioakustiko.

Prodinati **OTOK** na Ormoškem jezeru
foto: **Tilen Basle**

Ljudje bodo mnogo bolj srečni in brezskrbni, ko se bodo naučili živeti v skladu z naravo.

foto: **Tomica Rubinić**